

PAV IN DE VIERDE GRAAD SECUNDAIR ONDERWIJS PROJECTONDERWIJS: EEN UITNODIGING TOT ONTWIKKELEND LEREN

Hilde Vandormael

In samenwerking met de Vakgroep PAV (1)

Inleiding

In Vlaanderen werd in 1995 aansluitend bij het hogeschooldecreet het reparatiedecreet goedgekeurd. Het betekende dat het aanvullend secundair beroepsonderwijs (ASBO) volledig werd afgescheiden van de opleiding hoger onderwijs en dat de oude ASBO-opleidingen werden omgevormd tot nieuwe studierichtingen die aan het secundaire onderwijs werden toegevoegd. Leerlingen die de derde graad S.O. met vrucht hebben beëindigd kunnen de vierde graad S.O. volgen. In principe zijn deze leerlingen meerderjarig en niet meer leerplichtig. Ze worden voorbereid op een beroep en komen na hun studies op de werkvloer terecht.

Binnen de richting verpleegkunde ontstonden twee driejarige opleidingen in de vierde graad nl. ziekenhuisverpleegkunde en psychiatrische verpleegkunde. Die vernieuwing betekende voor ons dat we vanaf het schooljaar 1995-1996 deel uitmaken van de provinciale secundaire school te Hasselt, o.l.v. adjunct-directeur mevr. Eerdekens. In overleg met de pedagogische begeleiding van het Vlaams Provinciaal Onderwijs besloten we om onze eigen leerplannen te ontwikkelen op basis van schoolwerkplan-ontwikkeling. Gedurende de twee volgende schooljaren, 1996-1998, vormde dit de prioriteit met als resultaat de goedkeuring van ons leerplan april 1998.

Hoe konden we zo'n immense opdracht tot een goed einde brengen? Het was alleen mogelijk door enerzijds de organisatie van een hechte samenwerkingsstructuur, inhoudelijke deskundigheid en anderzijds de zorg voor een open collegiale communicatie waarin sympathie voor elkaars werk, centraal stond. Er werden vakgroepen samengesteld voor de clusters van vakken die in de nieuwe lessentabellen werden opgenomen. Elke vakgroep ontwierp haar vakleerplan o.l.v. de vakverantwoordelijke. De interne coördinator bracht de resultaten van deze werking samen. Met de pedagogische begeleiding en de directie werd de visie op opleidings- en beroepsprofiel en op evaluatie verder op punt gesteld, werden sommige vakconcepten verfijnd en op elkaar afgestemd en pedagogische en didactische adviezen geformuleerd. In enkele regels samenvatten dat de basis van de leerplan-ontwikkeling een effectieve vakgroepwerking was doet in feite afbreuk aan de bereidheid en het enthousiasme van alle collega's om deel te nemen aan deze extra opdracht, aan die talloze vergaderuren, terwijl we nog geen zicht hadden op de eindmeet.

Tijdens het schooljaar 1998-1999 stelden we ons tot doel om onze leerplannen in de klaspraktijk waar te maken. De vakgroepen o.l.v. de vakverantwoordelijken vormden de overlegbasis. Het platform van de vakverantwoordelijken met directie, interne coördinator en pedagogische begeleiding vormde op haar beurt een uitstekende basis om vakoverschrijdend overleg te stimuleren en effectief vakkenintegratie te realiseren. Er werden o.m. afspraken gemaakt én uitgevoerd om PAV als steunvak voor sociale wetenschappen in te schakelen en om interactieve cursussen samen te stellen. Het uitgangspunt was telkens: de nieuwsgierige verpleegkundige. Welke strategieën heb je nodig om iemand nieuwsgierig te maken, te doen groeien? We stelden prioriteiten om zo'n open houding bij de studenten te bereiken. We willen hen actief bij hun opleiding betrekken, vanuit een begeleidende positie casussen en situaties met hen opsporen of aanreiken en met hen onderzoeken. We vertrekken van persoonlijke en praktijkgerichte ervaringen als basis om te leren. Dit schooljaar stappen we in het modulariseringsproject van de Dienst Beroepsopleiding Onderwijs (DBO), Departement Onderwijs. Vernieuwen is blijkbaar een oneindig verhaal.

1 PAV een vak in de vierde graad secundair onderwijs

Binnen de leerplanontwikkeling nam het Project Algemene Vakken een bijzondere plaats in. Niemand van ons was deskundig op dit terrein, daarbij voelden we aan dat PAV de koploper kan zijn om nieuwe didactische werkvormen en concepten zoals zelfstandig leren te introduceren. Heel wat vergaderingen zijn besteed aan brainstormen en uitwisselen over het concept en de inhoud van het vak in het kader van een boeiende beroepsopleiding.

1.1 Vakconcept

Hoofddoel van PAV is de algemene vorming van de studenten te ontwikkelen opdat ze zowel in het kader van hun beroepsuitoefening als in de context van hun persoonlijk leven op een actieve en zelfredzame manier kunnen optreden en handelen.

PAV omvat:

- taal voor verpleegkundigen
- rekenen
- computer en tekstverwerking
- maatschappelijke en historische vorming

Ze biedt deze deelaspecten zoveel mogelijk aan op een geïntegreerde manier via een coherente didactische aanpak. Daarbij wordt er gestreefd naar een hechte vakkenintegratie met psychologie, geïntegreerde sociale vaardigheden, algemene verpleegkunde, sociale wetenschappen, klinisch onderwijs.

We beschouwen PAV als een steunvak. Wat de student hier leert (inzichten, vaardigheden, attitudes metacognitie) helpt hem om de basisdoelstellingen van de opleiding te bereiken. Van de andere kant kunnen de inhoud en leerervaringen m.b.t. andere vakken uit de opleiding de inhoudelijke basis vormen voor PAV zelf.

Binnen PAV gebeuren de communicatie- en taalvaardigheidstraining, berekeningen en tekstverwerking in de context van thematisch onderwijs en projectonderwijs aan de hand van actieve werkvormen zoals onderwijsleergesprek, groepswerk, zoemgroepjes per twee, rollenspel, simulatiespel, voorstelling van individuele voorbereidingen, projectwerk enz.

1.2 Projectonderwijs

Projectonderwijs is de noemer waaronder we de ervaringsgerichte en probleemgestuurde aanpak m.b.t. de algemene vorming in de vierde graad, plaatsen. Projectonderwijs ontwikkelen we stapsgewijs, in fasen. Hoe we hierbij te werk willen gaan formuleerden we als volgt in ons leerplan:

Projectonderwijs

Bij het realiseren van een project gaat het er niet om theoretische beschouwingen ten beste te geven maar om steeds weer vaardigheden te trainen en op dit leerproces evenals op de leersituaties te reflecteren. Het gaat om 'ontwikkend leren', ervaringsgericht én ervaringsgestuurd, rekening houdend met de belangstelling van de studenten.

De leraar begeleidt de leerlingen bij het plannen, uitvoeren en evalueren van hun project. Wij raden aan dat hij/zij hierbij stapsgewijs te werk gaat.

In de *aanvangsfase* van de tweejaarlijkse leerroute van PAV begeleidt de leraar de studenten bij het uitvoeren van beperkte individuele opdrachten die thematisch zijn gericht zoals bijv. de geschiedenis van de verzorging.

De student kiest in overleg met de leraar een tijdsdeel. Hij licht hieruit één facet toe en maakt de verbinding met soortgelijke actuele situaties. Hij vergelijkt bijv. de kruideneekskunde uit de Middeleeuwen met hedendaagse alternatieve geneeswijzen. Hij zoekt informatie op over de pest in de voorbije eeuwen, bijv. in de bibliotheek of op internet, kan de ziekte beschrijven en vergelijkt met Aids in onze tijd. Hij oefent zich in het voorstellen van zijn thema voor de studenten in de klas...

In een *volgende fase* biedt de leraar groepsopdrachten aan waarin hij bijzondere aandacht besteedt aan het groepsvormend karakter.

Didactische werkvormen en organisatievormen waarvan hij gebruik maakt zijn:

- het tutorbegeleidingssysteem
- teamoverleg in kleine groep
- groepswerk: elke groep bespreekt deelaspecten van een thema en stelt deze in een plenum voor.

In een *derde fase* leren de studenten hoe ze een project of werkstuk kunnen realiseren.

De leraar biedt de studenten inhoudelijke ondersteuning via de basisthema's uit het leerplan. Hij begeleidt hen bij de reflectie op hun leerproces, bij de procesevaluatie.

We raden de leraars PAV aan om in de vakgroep met hun collega's te overleggen op welke wijze de stappen van projectwerk aan de studenten kunnen worden voorgesteld.

Handig is om hen werkkaarten, feedbackkaarten, evaluatie-instrumenten ter beschikking

te stellen zodat ze de voortgang van hun project kunnen opvolgen en sturen en in een verslagboek beschrijven. (voor concrete voorbeelden zie verderop in dit artikel).

Bij het ontwerpen van dit didactisch materiaal hebben we ons laten inspireren door Ramon Ribé en Nuria Vidal (1993) in *'Projectwork Step by Step'* en door Niske Verweij en Jan Budding (1996) in *'Bouwen aan een werkstuk'*.

De basisvaardigheden worden steeds binnen het project geïntegreerd:

- bv. taalvaardigheid: de studenten dienen vlot en correct te communiceren in hun project (mondeling en schriftelijk);
- bv. wiskunde: ze kunnen berekeningen maken in het kader van een casus in hun project;
- bv. computer en tekstverwerking: ze zoeken informatie via internet of CD-ROM, ze typen hun project uit in een tekstverwerkingsprogramma.

Hoe kan het projectwerk verlopen?

De studenten kiezen per groepje van ongeveer 4 deelnemers een thema dat hen aanspreekt. Een groepje kiest bijv. "Hoera, een baby!" omdat iemand van hen stage op de kraamafdeling heeft gelopen, of net tante of nonkel is geworden. Ze vertrekken van een situatie uit hun persoonlijk leven of uit een ervaring in de beroepsopleiding, van een casus dus rond geboorte en bouwen hierrond hun project uit. Ze zoeken uit welke formaliteiten moeten vervuld worden o.a. aangifte, aanvraag kraamgeld, weerslag op belastingen,... Zij bezoeken de afdeling burgerlijke stand op het gemeentehuis. Ze verzamelen documenten en motiveren hoe ze ermee omgaan. Ze bezoeken een kraamafdeling, nemen interviews af van ouders, een vroedvrouw in de thuiszorg, een gynaecoloog,... Ze ontvangen een gast spreker in de klas... De studenten brengen een bezoek aan diverse instanties in het kader van het gekozen thema en verwerken dit soort activiteiten in hun project in de vorm van een verslag, een interview. Ze houden een logboek bij van al hun initiatieven zodat ze kunnen reflecteren op het proces in hun groepen eventueel kunnen bijsturen.

Tijdpad

Uitgestippeld in een tijdpad ziet de tweejaartijkse leerroute van PAV in het kader van de driejarige beroepsopleiding van de vierde graad secundair onderwijs, onder de noemer van projectonderwijs er als volgt uit:

EERSTE LEERJAAR 2 lessen per week

Fase 1: aanvangsfase • individuele opdrachten • thematisch gericht en gestuurd	Fase 2: • beperkte groepsopdrachten • thematisch gericht en gestuurd
--	--

TWEEDE LEERJAAR 2 lessen per week

1.3. Projectwerk

Om projectwerk als werkvorm concreet uit te voeren en zelfstandig leren en procesdenken goed te begeleiden stelden we met de pedagogische begeleiding een leidraad samen waaruit elke leraar naar eigen inzicht en behoefte kon putten. De leidraad is in eerste instantie voor de leraars bestemd maar zo geformuleerd dat hij bruikbaar is om aan de studenten te bezorgen. Elke leraar bepaalt zelf - in overleg met zijn collega's - welke instrumenten hij bij een bepaalde stap uit projectwerk aan de studenten als hulpmiddel aanbiedt. Wel lichten alle leraars de basisdoelstellingen van projectwerk (PW), de tien stappen van PW toe. Ook de bedoeling van het verslagwerkboek nl. procesdenken stimuleren, wordt extra verduidelijkt. Als illustratie leest u hier de voorstelling van projectwerk en het verslagboek uit onze leidraad:

Projectwerk

Projectwerk is een werkvorm waarmee je vaardigheden traint en inzichten verwerft terwijl je in een groep een product of een werkstuk realiseert.

Binnen PAV biedt projectwerk een verzameling van opdrachten en activiteiten die aansluiten bij de basisdoelstellingen van het vak nl.

- taal- en rekenvaardigheden verwerven die je nodig hebt in je latere beroepsuitoefening.
- de kennis en vaardigheden verwerven om van de nieuwe informatie- en communicatietechnologie gebruik te kunnen maken.
- de inzichten, kennis, sociale vaardigheden verwerven en trainen om op een actieve manier aan onze samenleving deel te nemen en zo je persoonlijk leven te verrijken.

We houden rekening met een toekomstgerichte visie op onze samenleving, de gezondheidszorg en de verpleegkunde in thema's die de inhoudelijke basis van projectwerk vormen. De bedoeling van projectwerk is om via concrete ervaringen, opdrachten, teamoverleg ons persoonlijk en professioneel te ontwikkelen. Projectwerk is een uitstekende voorbereiding op je geïntegreerde proef (GIP).

Verslagboek

Werken aan een project of werkstuk heeft een begin en een einde. De weg daartussen is rijk aan mogelijkheden.

Je interesse, enthousiasme, de moeilijkheidsgraad van het gekozen thema, de groep waarvan je deel uitmaakt, bepalen of je de uitgestippelde planning nauwkeurig volgt of ervoor kiest om langer stil te blijven staan bij een of ander facet.

En wáárom je juist zo'n keuze maakt, ook daar staan we bij stil.

Vandaar dit verslagboek.

Het bevat feedbackkaarten, instrumenten om je project gestalte te geven, op te volgen, en bij te sturen.

Het bevat veel ruimte om jezelf, de groep en de realisatie van het project te observeren en te evalueren.

1.4. De tien stappen van PW

Projectwerk verloopt in verschillende fasen. Bij elk ervan formuleren we het doel m.a.w. wat er van de student wordt verwacht maar ook wat hij van de leraar kan verwachten aan inhoudelijke ondersteuning begeleiding.

STAPPEN	DOELSTELLINGEN Wat wordt er van je verwacht?	VERWACHTINGEN Wat kun je van je leraar verwachten?
STAP 1 Klassfeer	- Kennismaken met de studenten van je klas - Werken aan een sfeer van vertrouwen - Bereidheid om mee te werken	- De leraar begeleidt je klasgroep bij de kennismaking en organiseert daartoe activiteiten, groepsopdrachten.
STAP 2 Interesse	- Je richt je aandacht op mogelijke thema's voor het project - Bereidheid: om open te staan, interesse te tonen, zoveel mogelijk van jezelf te geven, betrokken te zijn	- De leraar begeleidt je groep en tracht de samenhang in je groep te vergroten door mee te helpen zoeken naar gemeenschappelijke interesses.
STAP 3 Selectie	- Je onderhandelt over het thema waaraan je met je groep wilt werken - Je komt tot een consensus - Je maakt afspraken over de verslaggeving van de activiteiten in je verslagboek	- De leraar begeleidt je groep bij dit overleg en bij het komen tot een besluit.
STAP 4 Werkstructuur	- Je stippelt met je groep een werkstructuur voor je project uit - Je bent de architect en de bouwer van je project. Omdat je nog geen volleerd architect en bouwer bent maak je gebruik van aanwijzingen en leer je nadenken over de manier waarop je daar gebruik van wenst te maken.	- De leraar biedt je inhoudelijke ondersteuning, en reflecteert met je groep op welke wijze de werkstructuur voor je project kan worden opgebouwd.
STAP 5 Research	- Je verzamelt informatie over je thema. - Je gaat na welke info relevant is. - Je raadpleegt daartoe allerlei informatiebronnen. Vb. naslagwerken, internet,... - Je bezoekt bibliotheken, instanties, interviewt mensen.	- Bij elk van deze activiteiten geeft de leraar informatie en bespreekt hij op welke wijze je best te werk kan gaan. - Ook organiseert hij/zij activiteiten waardoor je in staat bent om het opzoekwerk grondig aan te pakken.
STAP 6 Rapportage	- Spreken in een groep is een vaardigheid die je in het vak PAV reeds hebt getraind. - Bij de rapportage krijg je de mogelijkheid om op een ongedwongen manier de tussentijdse stand van zaken van je project aan de klasgroep voor te stellen. Je houdt bij de (zelf)evaluatie rekening met de	- De leraar maakt je attent op het belang van deze vaardigheid, hemeemt met je klasgroep de criteria die hierbij van belang zijn, geeft je extra tips en adviezen.

	tussentijdse stand van zaken van je project aan de klasgroep voor te stellen. Je houdt bij de (zelf)evaluatie rekening met de criteria bij 'spreken in het openbaar'. Deze stap van PW is een echte oefenfase. - Tijdens de rapportagefase merk je ook hoe je project 'groeit', dat is motiverend voor je groep. - Je staat open voor 'feedback': reacties op je presentatie maar ook op de inhoud van je werk.	- De leraar helpt je groep om het groepsproces tijdens PW te evalueren. Daartoe bespreekt hij de nodige feedbackkaarten.
STAP 7 Feedback	- Je evalueert wat je tot nu toe met je groep hebt voorbereid aan de hand van de reacties die je bij de rapportage van je leraar en de klas hebt ontvangen. - Je stuurt bij, besteedt aandacht aan de schriftelijke vormgeving. - Je leert creatief na te denken over de presentatie van je eindproject. - Je maakt afspraken over hetgeen je individueel in je groep uitwerkt. - Je houdt rekening met de timing van PW die je leraar met jullie opstelt.	- Het project krijgt stilaan vorm. De leraar is nu je raadgever. Hij adviseert je, begeleidt je groep bij deze belangrijke fase. Hij bewaakt ook de uiteindelijke timing van PW. Aarzel niet om je leraar informatie te vragen over inhoudelijke aspecten van je PW of begeleiding te vragen indien je merkt dat er binnen het groepsproces problemen rijzen.
STAP 8 Synthese	- In deze fase breng je alle deeltaken van al de leden van je groep samen tot één geheel: het uiteindelijke project. Je zoekt naar een coherente presentatievorm. - Je verbetert vaardigheden zoals: - associëren - structureren - discussiëren en onderhandelen - samenwerken. - Je ontwikkelt strategieën om je werk te analyseren en te verbeteren. - Je maakt hierbij gebruik van computer, video, allerlei mogelijke hulpmiddelen	- De leraar helpt je bij het maken van deze groepsbeslissing en biedt je meer informatie over de presentatievorm die je kiest.
STAP 9 Presentatie	- Nu volgt de presentatie van je PW. - Alle leden van je groep nemen hier een deeltaak op. Je presenteert je project en je beschrijft je leerervaringen.	- Bij deze fase hoort een productevaluatie. Criteria die hierbij aan bod komen, hebben te maken met het groepsproces én de inhoud van je project.
STAP 10 Evaluatie	- Je evalueert je eigen leerpunten in het kader van PAV en de hele opleiding.	- De leraar maakt de link met andere vakken en cursussen zoals Geïntegreerde Vaardigheden, psychologie, GIP.

Ter illustratie nemen we hier eveneens enkele werkkaarten op die horen bij stap 3, 5 en 7 en controlekaarten bij stap 7, 8 en 9. Deze instrumenten zijn middelen om de studenten te helpen de realisatie van hun project planmatig aan te pakken en hierover te reflecteren.

SUGGESTIES BIJ STAP 3		
WERKKAART		
Groep:		
Leden van de groep:		
T A A K V E R D E L I N G	- wie coördineert de taken?	
	- wie neemt notities?	
	- andere taken?	
	- activiteit organiseren?	
	- contact leraar?	
	- tekstverwerking?	
	-	
P R O C E S S E V A L U A T I E	- respecteren we de afspraken?	

SUGGESTIES BIJ STAP 3: EEN PLANMATIGE AANPAK		
WERKKAART BIJ HET ORGANISEREN VAN JE OPZOEKWERK		
1. Brainstorming	Alles wat je al weet over je thema breng je samen op tafel : ervaringen, kennis, herinneringen, mensen die van nut kunnen zijn om je project uit te bouwen... Schrijf dit neer.	
2. Informatiebronnen	Beoordeel mogelijke informatiebronnen. Selecteer welke bronnen voor je project interessant zijn. Baseer hierop je klasseersysteem.	

3. Aan het werk	Zoek op en verzamel materiaal. Vul je klasseersysteem in zodat je van je materiaal optimaal gebruik kan maken.	
4. Analyse	Analyseer je materiaal. Bespreek welke info overbodig is en welke relevant. Schrijf je conclusie op.	
5. Bijsturing	Kijk kritisch naar je gegevens, je materiaal. Stuur telkens bij als je nieuwe informatie vindt.	
6. Procesevaluatie	Geef in leegstaande kolom aan hoe elk van deze stappen om opzoekwerk te verrichten verliep.	

SUGGESTIES BIJ STAP 5 ORGANISEER JE OPZOEKWERK

- Wie doet wat?
- Beslis wat je wilt weten of nodig hebt.
- Gebruik je eigen klasseersysteem:
 - steekkaarten
 - notitieboek, verzamelmap
 - mapjes op computer
 - zie: Citeren en refereren
- Bespreek waar en hoe je je informatie wilt verzamelen:
 - literatuur raadplegen
 - internet raadplegen
 - naar de bibliotheek
 - naar instellingen, instanties
 - gesprekken voeren, interviews afnemen
 - gastsprekers uitnodigen
 - video, film bekijken
 - observaties doen
 - overlegvormen, vergaderingen bijwonen
 - tentoonstellingen bezoeken
 - aan symposia deelnemen

SUGGESTIES BIJ STAP 7

Zelfevaluatie en bijsturing

Op basis van de feedback die jouw groep n.a.v. de rapportage van de andere groepen heeft ontvangen evalueer je je voorbereiding en stuur je je project bij.

Groepsbespreking n.a.v. de rapportage

Je kunt eveneens onderzoeken welke elementen uit de rapportage van de andere groepen kunnen bijdragen tot een verbetering van jullie project.

Controlekaart

Voor je tot de definitieve realisatie van je project overgaat zet je de zaken op een rijtje aan de hand van een controlekaart.

ZELFEVALUATIE N.A.V. DE RAPPORTAGE

CONTROLEKAART

Project:

Groep:

Deelnemers:

1. Wat is het thema van je PW ?
2. Welke onderdelen zijn er in de inhoud van je projectwerk?

Geef elk deel een titel

3. Beschrijf elk onderdeel in de alinea
4. Hoe zou je de verschillende hoofdstukken van je PW met elkaar willen verbinden?

bv. als een

- verhaal
- dagboek
- video-opname
- radioprogramma
- wedstrijd
- spel
- tijdschrift
- brochure
- andere: beschrijf

5. Beschrijf je keuze, geef details:
bv. welk soort verhaal: detective, sprookje
welke rubrieken in het tijdschrift ...
video-opname voor een documentaire, ...

6. Maak een lijst van het informatiemateriaal dat nog ontbreekt.
7. Check of je lijst met gevonden materiaal klopt.
8. Beslis op welke wijze de eindtaken voor de presentatie van je PW zullen

worden verdeeld.

9. Procesevaluatie:

Ben je tevreden met de algemene leiddraad voor je PW zoals je die in deze controle-kaart hebt beschreven?

Wil je er iets aan veranderen?

Beschrijf wat?

SUGGESTIES BIJ STAP 8

Niets vergeten?

Controlekaart bij het beëindigen van de eindversie van je PW

1. Titel	Kies een aantrekkelijke titel om je PW voor te stellen.
2. Paginering	Nummer de bladzijden van de schriftelijke weergave van je project.
3. Introductie	Beslis op welke wijze je de klasgroep bij je project betreft.
4. Project	Hier volgt de hele beschrijving van je project. (inhoud én proces)
5. Conclusie	Schrijf een conclusie waarin je je leerervaring evalueert.
6. Bibliografie	Som ál je informatiebronnen op. (zie: "Citeren en refereren")

SUGGESTIES BIJ STAP 9

Checklist bij de voorbereiding van de presentatie in de klas

1. Hoe ga je de presentatie aanpakken?
2. Wanneer presenteer je het project? (afpraak met je lera(a)r(es)).
3. Waar presenteer je het project? (afpraak met je lera(a)r(es)).
4. Voor wie is de presentatie bedoeld?
De lera(a)r(es) PAV, medestudenten, directie, andere leraren, ...
5. Welke delen van het project stel je voor?
6. Wie is verantwoordelijk voor de presentatie van welk deel?
7. Hoe orden je het geheel?
8. Wie staat in voor de verbinding van de verschillende delen tot een geheel?
9. Welke materialen, instrumenten heb je nodig bij je presentatie? bv. microfoon, overheadprojector, video..
10. Wie heeft de verantwoordelijkheid over deze technische kant van de zaak?

1.5. Reacties uit de klaspraktijk (Ansy Vanhoudt en Tony Govarts)

Stap 1 Klassfeer

Ik breek het ijs met behulp van allerlei kennismakingsspelletjes. Studenten die elkaar reeds kennen van het voorbije schooljaar vertellen iets over elkaar, bv. aan de hand van een anekdote; iets typerends van de ander, een karaktertrek in de verf zetten. Ik pols in deze fase expliciet naar hun verwachtingen over PW. Soms wordt dan al duidelijk wie extra begeleiding nodig heeft.

Stap 2 Interesse

Ik geef voorbeelden van thema's, toon enkele werkjes van voorbije schooljaren en geef er commentaar bij, vertel over de presentatie ervan, om de studenten op weg te helpen om creatief op zoek te gaan en met elkaar te overleggen. De studenten krijgen de kans om tijdens de les naar de schoolbibliotheek naar onderwerpen op zoek te gaan. De interesse voor een thema kan op die manier groeien. In deze fase probeer ik een solide startsituatie te creëren zowel inhoudelijk wat de thema's betreft als procesmatig.

Ik observeer zo goed mogelijk, o.m. welke groepjes zich vormen, wie ondersteuning nodig heeft om zijn plekje in een groep te vinden. Pas wanneer ik het gevoel heb dat de studenten er zin in hebben en een keuze kunnen maken ga ik over naar de volgende stap.

Stap 3 Selectie

Ik zie erop toe dat elke groep een verantwoordelijke aanduidt en leg uit dat de taak van verantwoordelijke met elkaar gedeeld kan worden. Ik zie er eveneens op toe dat er goede afspraken gemaakt worden m.b.t. het bijhouden van het verslagboek: Wie doet wat wanneer en wat is het resultaat.

Het verslagboek is een goed middel om na te gaan of de taken eerlijk verdeeld zijn. De activiteiten van elke deelnemer aan het PW zijn aangeduid.

Stap 4 Werkstructuur

Een moeilijk stap volgens mijn ervaring. Aanvankelijk verloopt alles chaotisch, er worden losse ideeën op tafel gegooid maar er wordt nog niets mee gedaan.

Hier merk je al meteen welke groepen creatief denken. Deze studenten vinden vaak vanzelf hun weg. Indien ze niet op dreef geraken, geef ik hints, bv. over de aanpak van mijn studenten tijdens voorbije schooljaren. Ik raad hen aan het boek "Bouwen aan een werkstuk" te raadplegen.

Stap 5 Research

Structuur moet ik vaak nog bijbrengen. De studenten kunnen moeilijk selecteren. Wat willen we in ons werk, wat niet? Ik vraag hen dan om al hun materiaal mee te brengen naar de klas en help hen bij de selectie door uit te gaan van vragen zoals: Wat is de bedoeling van je PW? Wat wil je bereiken met de voorstelling van je PW voor de andere studenten?

Ik let erop dat studenten die voor hun research de school verlaten zich melden bij het secretariaat zodat ze met de verzekering in orde blijven.

Stap 6 Rapportage

De studenten vertellen elkaar over hun ervaringen met instanties, organisaties, specialisten of onderwijsdeskundigen die ze hebben bezocht. Op die manier leren ze spontaan spreken voor een groep. Als je hier als leraar alert bent, merk je welke studenten extra begeleiding of feedback nodig hebben. Een ruggeleuntje kan hier wonderen doen.

Stap 7 Feedback

Ik begin steeds met positieve feedback, wijs hen erop dat elke vorm van feedback een uitnodiging is om iets te leren. De studenten geven elkaar ook feedback. Hier merk je welke teamgeest er is ontstaan in de verschillende groepjes. Indien de teamgeest niet goed is vraag ik de hulp van een collega die bv. een andere kijk heeft op de groep, geïnteresseerd is in het thema van de groep om eens met hen de praten en hen daardoor terug vooruit te helpen.

Stap 8 Synthese

Ik bewaak de timing!

Stap 9 Presentatie

In het eerste jaar PAV besteden we veel aandacht aan spreken en luisteren in het openbaar. Die criteria komen bij stap 6 terug ter sprake. Ik merk dat de studenten bij de presentatie precies weten wat er van hen verwacht wordt. Ik stimuleer hen om een verrassende, creatieve presentatie van hun PW te brengen. Sommige groepen kiezen voor een rollenspel of een dialoog, zorgen voor video, werken met transparanten, foto's, stellen een kleine tentoonstelling samen, houden een enquête ... Ieder zoekt zijn eigen weg waarin hij zich het beste voelt.

Stap 10 Evaluatie

Bij de evaluatie van hun presentatie krijgt de groep eerst zelf de ruimte om stoom af te blazen vooraleer de anderen hun beoordeling geven. De studenten vullen anoniem een evaluatieblad in met de plus- en minpunten zodat de groep voldoende constructieve feedback krijgt om in de toekomst aan de leerpunten te kunnen werken.

Ik verwijs nu nog eens expliciet naar de GIP (derde leerjaar). De mogelijkheden om hun ervaringen met PW voor andere vakken, in de praktijk te gebruiken. Daar voeren we een gesprek over.

2 Besluit

PAV, werkelijk een uitnodiging om ontwikkelingsleren te stimuleren? We maken ons sterk dat in de geschetste context dat werkelijk zo is. Niet alleen ontwierpen we in team een concept waarbij de leerlingen worden uitgedaagd om op een frisse manier zelf aan de slag te gaan met eigen kansen. We ontwierpen samen ook materiaal om dit proces goed te kunnen begeleiden. Daarbij, vormen we zelf niet het beste voorbeeld voor onze studenten? PAV was ons project, we zijn trots op de realisatie en voelen ons door deze ervaring verrijkt, professioneel en persoonlijk.

(Deze bijdrage verscheen reeds In het tijdschrift *Vonk*: Themanummer, zelfsturend-zelfstandig leren deel 2, jg. 29, nov.-dec. 1999, pp. 67-78)

Bibliografie

Ribé, Ramon & Núria Vidal (1993), *Projectwork Step by Step*. Oxford: Heinemann.
Verweij, Niske & Jan Budding (1996), *Bouwen aan een werkstuk*. Utrecht: Lemma.

Noten

1 Vakgroep PAV: Tony Govarts, Ansy Vanhoudt, Rina Smets, Hilde Olaerts, Piet Vandebriel, Hilde Reynders.